

SUG'URTA BOZORIDA RAQAMLI LOYIHALARNI JORIY ETISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI

G`oziyeva Aziza Abdusalomovna¹, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich²

¹Termez davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

*²O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi
professori*

Annotatsiya. Maqolada jahon va milliy iqtisodiyotda sug'urta bozorining o'rni, uning iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati hamda rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan. Sug'urta faoliyatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati, uning risklarni boshqarish, investitsiyalarni himoya qilish va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi roli ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, jahon amaliyotida sug'urta bozorining rivojlanish ko'rsatkichlari, yirik xalqaro sug'urta kompaniyalarining faoliyati va sug'urta mukofotlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, sug'urta bozori iqtisodiyot tarmoqlarining barqaror rivojlanishi, tabiiy va texnogen xatarlardan kelib chiqadigan zararlarni kamaytirish hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim mexanizm hisoblanadi. Maqolada rivojlangan mamlakatlar tajribasi asosida sug'urta bozorini samarali tashkil etish va uning institusional tarkibini takomillashtirish bo'yicha xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: sug'urta bozori, sug'urta faoliyati, sug'urta kompaniyalari, sug'urta mukofotlari, risklarni boshqarish, qayta sug'urtalash, milliy sug'urta bozori, xalqaro sug'urta bozori, investitsiya resurslari, iqtisodiy barqarorlik.

Аннотатсий. В статье проанализированы роль страхового рынка в мировой и национальной экономике, его значение в обеспечении экономической стабильности, а также основные тенденции развития. Научно обоснована социально-экономическая сущность страховой деятельности, ее роль в управлении рисками, защите инвестиций и поддержке предпринимательской деятельности. Кроме того, рассмотрены показатели развития страхового рынка в мировой практике, деятельность крупных международных страховых компаний, а также доля страховых премий в валовом внутреннем продукте. Результаты исследования показывают, что страховой рынок является важным механизмом обеспечения устойчивого развития отраслей экономики, снижения ущерба от природных и техногенных рисков, а также поддержания финансовой стабильности. В статье на основе опыта развитых стран разработаны

выводи и предложения по эффективной организации страхового рынка и совершенствованию его институциональной структуры.

Ключевые слова: страховой рынок, страховая деятельность, страховые компании, страховые премии, управление рисками, перестрахование, национальный страховой рынок, международный страховой рынок, инвестиционные ресурсы, экономическая стабильность.

Abstract. The article analyzes the role of the insurance market in the global and national economy, its importance in ensuring economic stability, and the main development trends. The socio-economic essence of insurance activity and its role in risk management, investment protection, and support of entrepreneurial activity are scientifically substantiated. In addition, the development indicators of the insurance market in world practice, the activities of large international insurance companies, and the share of insurance premiums in gross domestic product are examined. The results of the study show that the insurance market is an important mechanism for ensuring the sustainable development of economic sectors, reducing losses caused by natural and technological risks, and maintaining financial stability. Based on the experience of developed countries, conclusions and recommendations are proposed for the effective organization of the insurance market and the improvement of its institutional structure.

Keywords: insurance market, insurance activity, insurance companies, insurance premiums, risk management, reinsurance, national insurance market, international insurance market, investment resources, economic stability.

Kirish. Mamlakat iqtisodiyotining barqaror taraqqiyotini ta'minlashda sug'urta faoliyatini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bozor infratuzilmasining eng muhim institutlaridan biri – tadbirkorlar va aholini ehtimoli bo'lgan turli zararlardan himoya qilishga qaratilgan sug'urta faoliyati ham izchil rivojlanib bormoqda. Sug'urta faoliyati pul mablag'lari fondini yaratish usullarini o'zida mujassamlashtirgan tizim bo'lib, mahsulot ishlab chiqarishning raqobatbardoshligini oshirish, mahsulot eksporti hamda importi, ishlab chiqarish integratsiyasi kabilar bilan uzviy bog'liqlikda amalga oshiriladigan faoliyatlarni risklardan himoyalashga, shuningdek, har bir sub'ektning o'z faoliyati doirasini kengaytirishga, investisiyalarni ishonchli joylashtirishga, kredit olish imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi.

Metodologiya. Sug'urta faoliyati jismoniy va yuridik shaxslar manfaatlarini himoya qilish, ularning risklar yuz berishi oqibatida ko'rishi ehtimoli bo'lgan zararlarini qoplashning zaruriy vositasi sifatida paydo bo'lib rivojlanib bormoqda hamda aniq sug'urta manfaatlari negizida sug'urta munosabatlari yuzaga kelmoqda. Sug'urta munosabatlari, ularning tashkiliy shakllari qandayligidan qat'iy nazar, sug'urta fondini yaratish va undan foydalanish jarayonidir.

Adabiyotlar tahlili. Sug'urtaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati chet el olimlaridan M.Rodrigues, S.Balbinot, R.Xardvig, E.J.Vaughan, N.B.Grishenko, V.A.Sherbakov, E.V.Kostyaeva, V.V.Shaxov,

A.P.Arkipov, V.B.Gomellya, D.S.Tulenti va boshqalar tomonidan sugʻurta bozori va uning rivojlanish tendensiyalari rivojlangan mamlakatlar asosida oʻrganib chiqilgan boʻlib, S.Balbinotning fikricha - Sugʻurta zamonaviy hayotning asosini tashkil etadi va sugʻurta tizimisiz ijtimoiy faoliyat hamda iqtisodiyot tarmoqlari oʻz fuksiyalarini toʻliq bajara olmaydi. Sugʻurta tizimi iqtisodiy, tabiiy, texnologik, siyosiy va demografik xavflardan keladigan zararlarni kamaytiradi. Bu oʻz navbatida jismoniy shaxslarning kundalik hayotda, kompaniyalarni esa faoliyat yuritishi, rivojlanishi, hamda innovasiyalarni tadbiq etishida asosiy vosita boʻladi. J. Vauganning fikricha esa, sugʻurta murakkab tizim boʻlib, unga aniq taʼrif berish qiyin, lekin uning xatarni bir kishidan gurux (sugʻurtalanuvchilar)ga oʻtkazish va guruxning barcha aʼzolari tomonidan moliyaviy zararlarni adolatli asosda taqsimlash kabi ikkita muhim xususiyati mavjud.

V.V.Shaxov ham S.Balbinotning fikriga qoʻshilgan holda shunday deydi - Sugʻurta – bu iqtisodiyotning strategik tarmogʻi. Ayniqsa bozor iqtisodiyoti davrida tadbirkorlar ishlab chiqarish vositalarining va ishchilarining turli xavf-xatarlardan himoyalanganligini his etgan holda, bor diqqat eʼtiborini oʻz biznesini rivojlantirishga qaratadi. Aynan sugʻurta faoliyati mamlakatning investision salohiyatini oshiradi va xalqni boy qiladi. Shu boisdan sugʻurta mamlakat iqtisodiyotida muhim oʻrin tutadi va uning ajralmas qismi hisoblanadi.

Jahon amaliyotida sugʻurta bozorining iqtisodiyotdagi oʻrni va ahamiyatini aniqlash koʻrsatkichlari ishlab chiqilgan boʻlib, bozor iqtisodiyoti sharoitida ushbu bozorning rivojlanganlik darajasi sugʻurta mukofotlari hajmining mamlakat yalpi ichki mahsuloti (YaiM)dagi ulushi bilan ifodalanadi. 2024 yilda dunyo sugʻurta bozoridagi jami yigʻilgan sugʻurta mukofotlari hajmi 4.7 trln. AQSh dollarini tashkil etgan boʻlib, bu 2023 yildagiga nisbatan 3.1% ortiq hisoblanadi.

Sugʻurta kompaniyalari sugʻurta bozorining institusional tarkibi asosini tashkil etadi. Moliyaviy nuqtai nazardan ular sugʻurta jamgʻarmasini ifodalash shakli, sugʻurta jamgʻarmasiga qaratilgan resurslar esa – uzoq muddatli kreditlar manbai hisoblanadi. Masalan, AQShda sugʻurta kompaniyalarining moliyaviy resurslari, sanoat va savdo kompaniyalariga berilgan uzoq muddatli kreditlarning taxminan 50%i toʻgʻri keladi.

Tadqiqotlarimiz shuni koʻrsatmoqdaki, rivojlangan mamlakatlarda sugʻurta kompaniyalari quyidagicha guruhlanadi:

1. Sugʻurta kompaniyalar mansubligi boʻyicha xususiy va ommaviy-huquqiy, aksiyadorlik (korporativ), oʻzaro, davlat va hukumat sugʻurta kompaniyalariga boʻlinadi.
2. Sugʻurta kompaniyalar bajarilgan operatsiyalar xarakteri boʻyicha ixtisoslashgan (shaxsiy yoki mulkiy sugʻurtalash), universal va qayta sugʻurtalovchi sugʻurta kompaniyalari koʻrinishida toifalandi. Qator xorijiy mamlakatlarda universal sugʻurta kompaniyalarining faoliyati qonun bilan taʼqiqlangan. Shu bilan birga xorijiy siyosat uchun ushbu tasnif sezilarli darajada shartli hisoblanadi, chunki alohida sugʻurta kompaniyalari belgilangan darajadan koʻproq sugʻurta xizmatlarini taqdim

etadilar. Amaliyotda sug'urta faoliyatida tor ixtisoslikni tugatish yo'nalishi kuzatilgan. Shu bilan bir vaqtda sug'urta xizmatlari bozoriga bank, birja va boshqa tuzilmalar yorib kirmoqda. Shaxsiy sug'urtalash kompaniyalari boshqa sug'urtalovchi kompaniyalarga nisbatan katta moliyaviy resurslarga egadir. Xususan, ularning Amerika sanoat korporasiyalarining qimmatli qog'ozlar bozoridagi faol o'rni aynan shu bilan ifodalanadi. Amerikaning aksariyat shaxsiy sug'urtalovchi kompaniyalari korporasiyalar shaklida tashkil etilgan.

3. Jahon amaliyotida sug'urta bozori xizmat ko'rsatish hududi bo'yicha mahalliy, mintaqaviy, milliy va xalqaro (transmilliy) kabi toifalarga bo'linadi.

Tahlil va muhokamalar. Milliy sug'urta bozori – ma'lum bir mamlakatdagi sug'urta tashkilotlari faoliyati sohasi bo'lib, milliy sug'urta bozorlari institusional jihatdan sug'urta kompaniyalari, ixtisoslashtirilgan qayta sug'urtalash tashkilotlari, milliy sug'urta asosiasyalari va sug'urta brokerlaridan tashkil topadi. Milliy sug'urta bozorida sug'urta faoliyatini bajarilishini nazorat qilish davlat sug'urta organiga yuklatilgan milliy sug'urta qonunchiligi doirasida amalga oshiriladi. Eng yirik sug'urta bozorlari AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Yaponiya va Rossiyada tarkib topgan. Hududiy sug'urta bozori mamlakatning o'zaro mustahkam integrasion aloqada bo'lgan alohida hududlarida sug'urta tashkilotlarini birlashtiradi. Masalan, AQShda Shimoliy Amerika sug'urta bozori, 7 ta hududiy sug'urta bozorlaridan tashkil topgan, Rossiya sug'urta bozorida Markaziy federal okrugi yirik hududiy sug'urta bozorlari hisoblanadi. Xalqaro sug'urta bozori – milliy va hududiy sug'urta bozorlari to'plamidan tashkil topgan. Tor ma'noda, xalqaro sug'urta operasiyalarida yuqori ulushga ega bo'lgan lokal sug'urta bozorlari xalqaro sug'urta sifatida ta'riflanadi. Masalan, London sug'urta bozori hayot sug'urtasiga taalluqli yirik xalqaro sug'urta bozori bo'lib, o'zaro sug'urta va qayta sug'urtalovchi kompaniyalarni o'zida birlashtiradi.

Bundan tashqari sug'urta kompaniyalar ustav kapitalining qiymati va sug'urta to'lovlari hajmi, shuningdek, ularning sug'urta bozoridagi o'rnini belgilovchi boshqa texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlari bo'yicha yirik, o'rta va kichik turdagi sug'urta kompaniyalarga bo'linadi.

Rivojlangan mamlakatlar sug'urta kompaniyalari to'qnash keluvchi muammolar orasida quyidagilarni qayd etish mumkin:

- sug'urta biznesini baynalmilallashtirish;
- yirik sug'urta guruhlari paydo bo'lishi;
- qimmatli qog'ozlarga investisiyalar;
- mijozlar tomonidan so'rovlar o'sishi;
- ko'plab mamlakatlarda siyosiy vaziyatning keskin o'zgarishi;
- xodimlarning muvozanatlashmagan yosh tarkiblari;
- yangi zamonaviy axborot texnologiyalarini paydo bo'lishi;

- sug'urta xizmatchilarining shaxsiy xavfsizligini ta'minlash.

Xorijiy bo'linmalar yoki sho'ba korxonalariga ega sug'urta kompaniyalari xalqaro siyosatdagi o'zgarishlarga juda ta'sirchandır. Mijozlarning xodimlarga so'rovlari bilan uzviy o'zaro bog'liq ijtimoiy sohadagi o'zgarishlar sug'urta kompaniyalariga ma'lum ta'sir ko'rsatadi. Sanoati rivojlangan mamlakatlarda aholi turmush darajasining ob'ektiv tarzda yuqori mezonlari sug'urta kompaniyalari mijozlarini yuqori xizmat ko'rsatish standartlarini talab etishga o'rgatdi. Ushbu mamlakatlarning sug'urta kompaniyalari mijozlari, ularga taklif etilayotganlarni so'zsiz qabul qilishga moyilroqdirlar. Sug'urta kompaniyalari o'z xizmatlari mijozlarning so'rovlariga mos kelishi uchun muntazam ravishda bozorni o'rganib chiqishlari lozim. Sug'urta kompaniyalari xizmatchilarining foydani boshqarish va taqsimlashdagi ortib boruvchi ishtiroki xodimlarga boshqacha qarashga majbur qiladi.

1-jadval

2024 yilda jahonning 10ta eng yirik sug'urta kompaniyalari (mlrd. AQSh dol.) [1]

T/r	Kompaniyalar	Bozor narxi	Aktivlari	Savdosi miqdori	Foydasi miqdori
1	Ping (Xitoy)	90,0	732,3	98,7	8,7
2	Allianz SE (Germaniya)	79,7	926,2	115,4	7,3
3	AXA Group (Fransiya)	61,9	965,4	120,8	5,9
4	MetLife (AQSh)	51,4	884,2	68,0	5,3
5	American International Group (AQSh)	63,7	496,9	58,3	2,2
6	Munich RE (Germaniya)	34,1	295,7	63,5	3,4
7	Swiss RE (Shveysariya)	35,4	189,6	35,7	3,4
8	Generali Group (Italiya)	24,1	539,3	97,1	2,3
9	Zurich Insurance Group (Shveysariya)	33,1	364,2	60,8	1,8
10	Allstate (AQSh)	24,7	106,5	35,6	2,2

Tahlillarimiz shuni ko'rsatmoqdaki 2024 yilda dunyoning 10 ta eng yirik sug'urta kompaniyalari tomonidan to'plangan jami sug'urta mukofotlari miqdori 1,015 trln. AQSh dollarini tashkil etdi.

Bu ko'rsatkich 2023 yildagi ko'rsatkichlarga nisbatan 1,8%ga ko'proq. Dunyo bo'yicha eng katta sug'urta kompaniyasi Ping(Xitoy) bo'lib qoldi. Garchi, 2024 yilda uning to'plagan sug'urta mukofotlari 6,18%ga qisqarganiga karamasdan, yalpi biznes hajmi bo'yicha birinchi o'rinni egallab

turibdi. Germaniyaning Allianz SE kompaniyasi bozor narxi bo'yicha Ping kompaniyasidan keyingi o'rinda turgan bo'lsada, 2024 yilda 926,2 mlrd. AQSh dollari miqdorida aktivlarga egalik qilmoqda (1-jadval).

Tahlillarimiz natijasi shuni ko'rsatmoqdaki, 2024 yilda yig'ilgan jami sug'urta mukofotlari o'sishi AQShda – 2,6 foiz, Koreyada – 3,6 foiz, Yaponiyada – 5,1 foiz, Xitoyda – 20,6 foiz, rivojlangan Evropa davlatlari: Germaniyada – 0,2 foiz, Italiyada – 3,2 foiz, Fransiyada – 0,2 foiz, Angliyada – 7,5 foiz bo'lsa va Kanadada – 0,1 foizni tashkil qilgan (2-jadval).

2-jadval

Sug'urta mukofotlari hajmining mamlakatlar YaiMdagi ulushi [2]

Mamlakatlar nomlari	Sug'urta mukofoti (mlrd.AQSh dol.)	Jahon sug'urta bozoridagi ulushi (foiz)	Aholi jon boshiga miqdori (AQSh dol.)	Mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi ulushi (foiz)
AQSh	1352,38	25,58	4174,11	7,28
Yaponiya	471,29	9,96	3251,78	9,51
Xitoy	466,13	9,85	7678,82	17,60
Buyuk Britaniya	304,20	6,43	4676,92	10,16
Germaniya	215,02	4,54	5158,74	9,58
Janubiy Koreya	170,86	3,61	3334,52	12,08
Tayvan	101,44	2,14	4320,79	19,99

Jahonning boshqa davlatlari, ya'ni Lotin Amerikasining bir qismi, Markaziy va Sharqiy Evropa, Yaqin Sharq, Markaziy, Janubiy va Sharqiy Osiyo, Okeaniya va Afrika davlatlari va Yaponiya barcha davrlarda o'sish sur'atining ijobiy ko'rsatkichlariga erishdilar, hamda 2023-2024 yillarda umumiy sug'urta tarmog'i bo'yicha 4,7-5,2%li o'sish ko'rsatkichini qo'lga kiritdilar. Umumiy sug'urtadan farqli ravishda, Evropa va AQSh hayot sug'urtachilarida kuchli pasayishi kuzatilmadi va 2024 yilda o'rtacha yalpi sug'urta tushumi o'sishi 2,7%ni ko'rsatdi, ammo samaradorlik darajasiga qarasak kompaniyalarning taxminan yarmi 2023 yilga nisbatan salbiy ko'rsatkichni ko'rsatgan. 2023 yilda jahonda hayot sug'urtasi hududiy ko'rsatkichlari o'sishi 2,5%ga ko'paydi. Bu ko'rsatkich umumiy sug'urta sektori ko'rsatkichlariga nisbatan taxminan 2%ga ko'p hisoblanadi. Hayot sug'urtasi yalpi sug'urta mukofoti Shimoliy Amerika tarmog'ida 14,1%ga va huddi shu vaqtda G'arbiy Evropa sektorida 7,6%ga qisqardi. Umumiy sug'urta tarmog'ida Yaponiya va Osiyoning yangi industrial mamlakatlari, hamda jahonning boshqa davlatlari barcha davrlarda o'sish sur'atining ijobiy

ko'rsatkichlariga erishdilar.

Tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatmoqdaki, mamlakatlar iqtisodiyotida o'sish bo'lishi bilan birgalikda turli xil ofatlar natijasida iqtisodiy zararlar ham kuzatildi. Tabiiy va sun'iy ofatlar natijasida sug'urtalangan zarar miqdori 2024 yilda dunyo bo'yicha 54 mlrd. AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa (International Association of insurance Supervisors - Global insurance market report 2025 edition 18-page), 2024 yildagi zarar miqdori 2023 yildagiga nisbatan 42 foizga ko'p va 2020 yildagi rekord darajadagi zararlarga yaqindir.

2024 yilda AQShning o'zida turli to'fonlar keltirgan zarar miqdori 29 mlrd. AQSh dollarini tashkil etadi. 2024 yilda jami iqtisodiy yo'qotish miqdori 175 mlrd. AQSh dollarini va sug'urtalangan zarar miqdori 54 mlrd. AQSh dollarini tashkil etgan (4-rasm). Hisobotlarga ko'ra, 2024 yilda tabiiy ofatlar keltirgan zarar 166 mlrd. AQSh dollaridan iborat bo'lib, bu anchagina katta iqtisodiy yo'qotish hisoblanadi. 2024 yilda Yaponiyadagi er silkinishi va boshqa tabiiy ofatlar natijasida 31 mlrd. AQSh dollari, Xitoyda 20 mlrd. AQSh dollari jami 1900 ta turli xildagi ofatlar

Tahlillarimiz shuni ko'rsatmoqdaki, 2024 yildagi tabiiy ofatlardan kelgan zararining 60 foizini Shimoliy Amerika tashkil qilmoqda [3]. Bu raqam 1990-2016 yillar oralig'idagi zararlarning o'rtacha miqdori, ya'ni 18 foizdan sezilarli darajada katta hisoblanadi. Bu qisqa muddatli o'rta qiymatni, Shimoliy Amerikada to'langan global sug'urta mukofotlarining tahminan 18 foiz sug'urtalangan yo'qotishlarni Shimoliy Amerikaga tegishli ekanligidan olishimiz mumkin. Lekin, Shimoliy Amerikadagi sug'urtalangan zararlar miqdori o'sishi 2024 yilgacha bo'lgan edi. Bu o'sish sug'urtalash va qayta sug'urtalashda sug'urta kompaniyalarining to'lov qobiliyatining ortishiga va iqtisodiyotning maxsus sohalarida sug'urta mukofotlarining oshishiga olib keldi.

Qayta sug'urtalashda 2023-2024 yillarda o'rtacha sug'urta mukofoti o'sish sur'ati 7-10% oraliqda saqlanib, ijobiy holatda bo'ldi. 2023 yilda 60% qayta sug'urta kompaniyalari yalpi sug'urta mukofoti tushumining yillik sur'atida ijobiy ko'rsatkichlarga erishgan. Bundan tashqari, 2010 yilda Evropa va AQSh moliyaviy inqiroz sababli yalpi sug'urta mukofoti o'sish samaradorligi 20%dan 30%gacha bo'lgan ijobiy ko'rsatkichlarga erishdi. Ushbu to'rt yillik davrda eng yaxshi o'sish ko'rsatkichi, yalpi sug'urta mukofotining 42%ga o'sishi 2024 yilda kuzatildi. 2024 yilda 60% qayta sug'urtachi kompaniyalar 2% dan 12%gacha bo'lgan, ya'ni o'rtacha o'sish sur'ati 10%lik bo'lgan ijobiy ko'rsatkichlarga erishdi.

Qayta sug'urtalashda hududlar bo'yicha yalpi sug'urta mukofoti so'nggi yillar mobaynida barqaror tarzda o'sgan va 2023 yilda 220 mlrd. AQSh dollari bo'lgan bo'lsa, 2024 yilda esa 270 mlrd. AQSh dollariga etgan. Bu ko'rsatkich 22%lik o'sishni va sug'urta bozorining umumiy o'sish darajasini baholaydi. Bu o'sish asosan 25%ga o'sgan Evropa qayta sug'urta kompaniyalarining yalpi sug'urta mukofotlari o'sishi, ya'ni 101 mlrd. AQSh dollaridan 126 mlrd. AQSh dollariga o'sganligi hisobiga ro'y berdi. Evropa qaytasug'urta kompaniyalari 5 yillikda qayta yalpi sug'urta mukofotining

60%ni tashkil etdi. Bu vaqtda Shimoliy Amerika qayta sug'urtalash kompaniyalari yalpi sug'urta mukofotining 25-30%ga egalik qildi. Qolgan qismi esa Yaponiyadan tashqari Osiyo davlatlari sug'urtachilariga tegishlidir.

Xulosa va takliflar. Jahon sug'urta bozori tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, har qaysi davlat sug'urta bozori o'z tarixi sug'urta ishini tashkil qilish usuli, sug'urta faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilinishi va o'z sug'urta mahsulotlariga ega bo'lishiga qaramasdan, jahon sug'urta bozorining asosiy qismlaridan birini tashkil etadi. Hozirgi vaqtda sug'urta kompaniyalari aholining ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlariga qarab, turli davlatlarda turli xil shaklda faoliyat olib bormoqda.

Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak, rivojlangan mamlakatlarda sug'urta faoliyatining davlat tomonidan nazorat qilinishi asosan sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligi va to'lov qobiliyatinigina o'z ichiga olishiga qaramasdan, sug'urta faoliyati 8-12 foiz milliy mahsulotni qayta taqsimlashni ta'minlashda milliy iqtisodiyotning asosiy sektori hisoblanib kelinmoqda. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, rivojlangan mamlakatlar sug'urta faoliyatining asosiy tarmog'i hayot sug'urtasi va umumiy sug'urta bo'lib, shu ikki tarmoq asosida sug'urta turlari transport sohasi, avtotransportda yuk tashish javobgarligi, havo yo'llari orqali tashiladigan yuklar va yo'lovchilarning yuklari javobgarligi, dengiz va daryo yo'llari orqali tashiladigan yuklarni sug'urtalash va boshqalar, moliya-kredit sohasi, ya'ni valyuta risklarini sug'urtalash, chet el investisiyalari, eksport kreditlari, chet davlatga chiquvchilarning sog'liqlari va kutilmagan falokatlardan zarar ko'rishlarini sug'urtalash va tashqi iqtisodiy munosabatlarni sug'urtalashda qayta sug'urtalash belgilab olindi. Ammo barcha davlatlarda sug'urta faoliyatining maqsadi mamlakatning eksport- import operatsiyalari, turizm va avtoturizm, chet el jismoniy va yuridik shaxslarining mamlakatdagi mol-mulk munosabatlari, hamda qo'shma korxonalar faoliyatida milliy pul birligini himoya qilish muammolarini hal etish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ruyxati:

- [1] www.forbes.com - "Forbes" reyting agentligining rasmiy veb sayti
- [2] www.swissre.com - SWISS RE axborot agentligining rasmiy veb sayti
- [3] International Association of insurance Supervisors - Global insurance market report 2025 edition 18-bet.